

Date: 15th May-2025

SHAXS TARAQQIYOTINI DAVRLARGA BO‘LISH

Xo‘jamqulova Dilnoza Hazrat qizi

DTPI Pedagogika fakulteti Psixologiya yo‘nalishi

1-bosqich talabasi dilnozaxojamqulova1@gmail.com

Shomurotov Ulugbek Melikboboyevich

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika va psixologiya kafedrasida o‘qituvchi

<https://orcid.org/0009-0008-8004-499X>

ulugbekshomurotov986@gmail.com

Annotatsiya: Shaxs taraqqiyoti – bu insonning biologik, psixologik va ijtimoiy jihatdan rivojlanish jarayonidir. Ushbu jarayon uzluksiz va bosqichma-bosqich kechib, har bir davrda o‘ziga xos xususiyatlar bilan ajralib turadi. Psixologiyada shaxs taraqqiyoti odatda quyidagi asosiy davrlarga bo‘linadi: chaqaloqlik, go‘daklik, ilk bolalik, maktabgacha yosh, kichik maktab yoshi, o‘smirlik, o‘spirinlik, voyaga yetganlik, o‘rta yosh, qarilik. Har bir bosqichda shaxsning ruhiy va ijtimoiy xususiyatlari, motivatsiyasi, o‘zini anglash darajasi, munosabatlar tizimi hamda muammolarni hal qilish qobiliyati o‘zgarib boradi. Bu davrlarning har biri insonning psixik shakllanishida muhim o‘rin tutadi.

Kalit so‘zlar. . Sensor-motor bosqich, preoperatsional bosqich, konkret operatsiyalar bosqichi, formal operatsiyalar bosqichi, ruhiy, aqliy, emotsional va ijtimoiy, tasavvur va til.

Abstract: Personal development is a process of biological, psychological and social development of a person. This process is continuous and step-by-step, and each period is distinguished by its own characteristics. In psychology, personality development is usually divided into the following main periods: infancy, infancy, early childhood, preschool age, junior high school age, adolescence, adolescence, adulthood, middle age, old age. At each stage, a person's mental and social characteristics, motivation, level of self-awareness, relationship system, and ability to solve problems change.

Keywords. Sensory-motor stage, preoperational stage, stage of concrete operations, stage of formal operations, mental, mental, emotional and social, imagination and language.

Аннотация: Личностное развитие – это процесс биологического, психологического и социального развития человека. Этот процесс непрерывен и поэтапен, и каждый период отличается своими особенностями. В психологии развитие личности обычно делят на следующие основные периоды: младенчество, младенчество, раннее детство, дошкольный возраст, младший школьный возраст, подростковый возраст, подростковый возраст, взрослая жизнь, средний возраст, старость. На каждом этапе меняются психические и социальные характеристики человека, мотивация, уровень самосознания, система взаимоотношений и способность решать проблемы.

Ключевые слова. . Сенсомоторный этап, предоперационный этап, этап конкретных операций, этап формальных операций, мыслительный, психический, эмоционально-социальный, воображение и речь.

Kirish.

Inson hayoti davomida doimiy ravishda o'zgarib, rivojlanib boradi. Bu jarayon shaxs taraqqiyoti deb yuritiladi va u biologik, psixologik hamda ijtimoiy omillar asosida shakllanadi. Psixologiya fanida shaxs taraqqiyoti muayyan davrlarga bo'linadi, chunki har bir bosqichda insonning ruhiy holati, faoliyati va dunyoqarashi o'ziga xos tarzda namoyon bo'ladi. Shaxs taraqqiyoti – inson hayotidagi eng murakkab, izchil va ko'p bosqichli jarayonlardan biridir. Psixologiyada bu jarayonni o'rganish uchun ko'plab nazariy yondashuvlar taklif etilgan. Ular ichida Erik Eriksonning psixososial taraqqiyot nazariyasi va Jan Piagetning kognitiv rivojlanish bosqichlari muhim o'rin tutadi. Shaxsning ruhiy, aqliy, emotsional va ijtimoiy rivojlanishi bosqichma-bosqich kechadi va har bir bosqichda muayyan psixologik ehtiyojlar va muammolar mavjud bo'ladi.

1. Erik Erikson nazariyasi bo'yicha shaxs taraqqiyot bosqichlari

Erikson inson hayotini 8 bosqichga bo'ladi. Har bir bosqichda muayyan psixososial inqiroz (muammo) mavjud bo'lib, u hal qilinsa – shaxs rivojlanadi, hal etilmasa – salbiy oqibatlar yuzaga keladi. Bu nazariyada har bir bosqichdagi inqirozlar insonga shaxs sifatida shakllanish imkonini beradi.

2. Piaget nazariyasi bo'yicha kognitiv rivojlanish bosqichlari

Jan Piaget inson tafakkuri qanday rivojlanishini tahlil qilgan. U aqliy rivojlanishni 4 bosqichga ajratadi:

1. Sensor-motor bosqich (0–2 yosh): Bola harakatlar orqali atrofni o'rganadi.

2. Preoperatsional bosqich (2–7 yosh): Tasavvur va til rivojlanadi, lekin mantiqiy fikrlash hali shakllanmagan.

3. Konkret operatsiyalar bosqichi (7–11 yosh): Mantiqiy fikrlash paydo bo'ladi, lekin faqat konkret narsalar asosida.

4. Formal operatsiyalar bosqichi (11+ yosh): Abstrakt va nazariy fikrlash rivojlanadi.

Piagetga ko'ra, tafakkur bosqichlari asta-sekinlik bilan rivojlanadi va har bir bosqich oldingisiga tayanadi.

3. Shaxs taraqqiyotining ahamiyati

Bu bosqichlarning har biri inson hayotida muhim ahamiyatga ega bo'lib, psixologik rivojlanishdagi qonuniyatlarni anglashda muhim rol o'ynaydi. Har bir davrda yuzaga keladigan psixik o'zgarishlar, ijtimoiy rol va shaxsiy muammolar pedagoglar, psixologlar va ota-onalar uchun muhim bilim manbai hisoblanadi. Shaxs taraqqiyotini chuqur tushunish pedagogik jarayonlarda, psixologik maslahat berishda, tarbiyaviy faoliyatda muhim o'rin tutadi. Har bir yosh davri o'zining o'ziga xos psixologik xususiyatlariga ega bo'lgani sababli, tarbiyaviy yondashuvlar ham individual bo'lishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, shaxs taraqqiyotini davrlarga bo'lib o'rganish, inson ruhiyatini chuqur anglashga, unga to'g'ri yondashishga va ijtimoiy moslashuvni ta'minlashga yordam beradi. Bu esa har bir shaxsning barkamol rivojlanishiga xizmat qiladi. Shaxs taraqqiyotini bosqichma-bosqich o'rganish orqali insonning ruhiy, emotsional va ijtimoiy holatini chuqur tahlil qilish mumkin. Erikson va Piaget nazariyalari bu

Date: 15th May-2025

jarayonga ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi. Har bir bosqichdagi muammolarni aniqlash va hal qilish insonning muvaffaqiyatli, baxtli va barqaror hayot kechirishida muhim omildir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Erikson E. Childhood and Society. New York: W. W. Norton & Company, 1963.
2. Piaget J. The Psychology of Intelligence. London: Routledge, 2001.
3. Robbins S.P., Judge T.A. Organizational Behavior. Pearson Education, 2017.
4. Uzbek psycho-pedagogical sources (O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, Pedagogika darsliklari).
5. Abdulkarimovich, Y. T., & Melikmurodovich, S. U. B. (2022). Art Therapy in Eliminating Aggressiveness in the Individual. Global Scientific Review, 9, 1-4.
6. Abdulkarimovich, Y. T., & Melikmurodovich, S. U. B. (2022). Art Therapy in Eliminating Aggressiveness in the Individual. Global Scientific Review, 9, 1-4 7. Yuldashev, T. (2022, February). Measures to eliminate or prevent the manifestation of personality aggression. In Conference Zone (pp. 227-229).
8. Abdulkarimovich, Y. T. (2023, January). SPECIFICITY OF PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL PREPARATION OF YOUNG PEOPLE FOR THE FAMILY. In Conference Zone (pp. 147-149).

